

Frazemi i eufemizacija

Matošević, Ana-Maria

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:533694>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Ana-Maria Matošević

Frazemi i eufemizacija

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ana-Maria Matošević

Matični broj: 0009073857

Frazemi i eufemizacija

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Željka Macan

Rijeka, 25. svibnja 2018.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova *Frazemi i eufemizacija* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Željke Macan.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Ana-Maria Matošević

_____

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Frazem	5
2.1. Određenje, oblik frazema i njihova osnovna obilježja	6
2.2. Struktura frazema	8
2.3. Stil frazema	11
2.4. Podrijetlo frazema	11
2.5. Semantika frazema	13
4. Eufemizam.....	17
4.1. Kontekst i sinonimičnost eufemizama	18
5. Semantička analiza frazema s eufemističkim značenjem	21
6. Semantički odnosi analiziranih frazema	32
7. Zaključak	34
8. Popis literature.....	36
9. Sažetak i ključne riječi	40
Phrases and euphemization	41

1. Uvod

Frazemi su neizostavan dio ljudske, kako govorne, tako i pisane komunikacije. Oni su izuzetno zanimljiva pojava za proučavanje zbog svoje čvrste strukture i reproduktivnosti. Zastupljeni su u svim funkcionalnim stilovima, od razgovornog do znanstvenog stila. Frazemi odražavaju kulturu i povijest pojedinog naroda, njegove osobitosti, nazore i običaje. Osim toga, frazemi su dokaz međusobnih utjecaja i strujanja između dvaju ili više jezika. Neki su frazemi potvrđeni u više jezika te pripadaju međunarodnom frazeološkom sloju. Uglavnom su to oni frazemi koji su motivirani nekim povijesnim događajem važnim za svjetsku povijest, nekom mitološkom ili povijesnom ličnošću ili biblijskim podrijetlom. Funkcija frazema u jeziku očituje se u slikovitom načinu dočaravanja određene pojave. Pritom se to značenje upravo pomoću frazema može i intenzivirati ili pak ublažiti. Frazemi s ublažavajućim, odnosno eufemističkim značenjem, predmet su semantičke analize u ovome radu.

Frazemi s eufemističkim značenjem koji su analizirani u okviru ovoga rada prikupljeni su metodom ekscerpacije iz leksikografskih i mrežnih izvora. Vodeći se semantičkim kriterijem, na taj je način prikupljeno te potom na semantičkoj razini analizirano 18 frazema. Semantička analiza uključuje analizu značenja frazema, motiviranosti frazema, podrijetla frazema, stupanj desemantizacije frazema te semantičkih odnosa među frazemima.

2. Frazem

Kako bi se frazemi s eufemističkim značenjem mogli semantički analizirati, važno je upoznati se sa značajkama pojmova „frazem“, „frazologija“ i „eufemizam“.

Riječi se međusobno povezuju stvarajući tako sveze riječi (Menac, 2007). Sveze se prema značenju dijele na slobodne i frazeološke. Slobodne sveze su sveze riječi u kojima svaka sastavnica zadržava svoje značenje, pa značenje cijele sveze predstavlja zbroj, odnosno kombinaciju tih pojedinačnih značenja. U frazeološkim svezama značenje cijele sveze ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica jer se u njima javlja promjena, odnosno preoblika značenja svih ili nekih sastavnica (bar jedne od njih) (Menac, 2007). Takve su sveze govorniku unaprijed poznate, odnosno na neki način zadane – one se rabe kao gotove, cjelovite jedinice (Menac, 2007).

Primjer slobodne sveze može biti *čitati knjigu* u kojoj svaka sastavnica zadržava svoje značenje. Govornik u tijeku govornog procesa odlučuje hoće li reći *čitati pismo, čitati novine, pisati knjigu, izgubiti knjigu* i sl. Govornik će upotrijebiti svezu koja mu je u pojedinom trenutku govornog procesa potrebna (Menac, 2007).

Dok svezu *čitati knjigu* govornik sastavlja, svezu *sve u šesnaest* govornik dobiva u gotovu obliku. Takvu svezu možemo navesti kao primjer frazeološke sveze. U njoj se „šesnaest“ ne može zamijeniti s „petnaest“ niti se umjesto „sve“ može upotrijebiti neka druga zamjenica te se umjesto „u“ ne može upotrijebiti neki drugi prijedlog (Menac, 2007).

Može se dogoditi da ista sveza može biti i slobodna i frazeološka te u tom slučaju jedino situacija ili širi kontekst mogu pokazati je li sveza slobodna ili frazeološka. Primjerice, u rečenici *Majka je djeci oprala uši* bez konteksta u

kojem se ona nalazi ne možemo znati znači li sveza *oprala uši* da je majka djeci 'umila uši' ili je majka djecu 'ukorila' (Menac, 2007). Frazeološku svezu nazivamo i frazemom. „Frazem je osnovna jedinica frazeološkoga jezičnog sustava“ (Menac, 2007: 11).

2.1. Određenje, oblik frazema i njihova osnovna obilježja

Josip Matešić određuje četiri bitna obilježja frazema: 1) reproduciranje – frazem se pojavljuje u gotovu obliku, kao čvrsta veza riječi ustaljena dugom uporabom, 2) formalno ustrojstvo – frazem je neraščlanjiv skup riječi od kojih su najmanje dvije riječi punoznačne, 3) idiomatičnost – semantička pretvorba najmanje jednoga člana toga čvrstog skupa riječi, tako da značenje frazema nikada ne odgovara zbroju značenja njihovih članova, 4) uklapanje u kontekst – frazem se u rečenici pojavljuje kao njezin prosti član, tj. frazem nije skup riječi u vidu vlastitoga teksta (Kovačević, 2012: 9 prema Matešić, 1982: 6). S ovom definicijom slaže se i Menac (1994: 161) te navodi još neke značajke frazema: metaforičnost, neprobojnost, emocionalnost, nacionalni karakter, neprevodivost na druge jezike (Kovačević, 2012).

Frazem se u *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića definira kao „jezična jedinica kojoj je oblik ustaljen stalnom upotrebom, funkcionira kao dio rečenice [*zlo i naopako; nositi glavu u torbi*]“ (Anić, 2007: 107). *Rječnik hrvatskoga jezika* Jure Šonje pod natuknicom „fraz“ donosi sljedeću leksikografsku definiciju: „ustaljena rečenica ili sintagma kojoj smisao ne odgovara ukupnom značenju riječi sadržanih u njoj; izričaj, idiom“ (Šonje, 2000: 271). Ta se definicija odnosi na frazu, odnosno frazem kao lingvistički pojam.

Kada se govori o strukturnim granicama frazema, važno je napomenuti da je donja granica frazema fonetska riječ, a gornja frazemska rečenica. Najbrojniju skupinu ipak čine frazemske sveze riječi (Kovačević, 2012: 12).

„Fonetska riječ jest sveza jedne samostalne i naglašene riječi i jedne (rjeđe dviju) nesamostalne i nenaglašene riječi (proklitike i enklitike), koje zajedno tvore naglasnu cjelinu (*bez daljnjega, ispod časti, iz inata, među nama, na brzinu, ni govora, od davnina, po domaću, preko noći, preko volje, za dlaku, ni u ludilu* itd.)“ (Menac, 2007: 18). Neki frazeolozi smatraju kako ovakve sveze nisu frazemi, već da se samo sveze od dviju ili više samostalnih riječi mogu ubrojiti u frazeme (Menac, 2008: 18).

Primjerice, Josip Matešić u predgovoru *Frazeološkog rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1982: 6) donjom granicom frazema postavlja svezu dviju punoznačnih riječi. S druge strane, Antica Menac frazemima smatra i fonetske riječi jer se i u njima mogu očitati ostale navedene odrednice frazema (Kovačević, 2012: 10). I sam je Matešić u svoj *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* (1988: 5) uvrstio čvrste prijedložne izraze, tzv. minimalne frazeme koji su kombinacija jedne punoznačnice s nepunoznačnicama (Kovačević, 2012: 10).

„Skup riječi je najčešći oblik u kojem se frazemi javljaju – predstavlja svezu dviju ili više samostalnih riječi uz pomoćne riječi ili bez njih“ (Menac, 2007: 18).

Svojom strukturom frazemi mogu biti i rečenice. To može biti prosta rečenica (*duša boli koga, bog bi ga znao, žena je varljiva, vrag ne spava, vrag ne da mira* komu, *duša je na jeziku* komu, *u tom grmu leži zec* itd.) (Menac, 2007: 19). Frazemi mogu biti i u obliku složene rečenice koja može biti nezavisnosložena (*dodoše divlji i istjeraše pitome; kaži Jakovu, a on će svakomu; Lazo laže, a Mato maže* itd.) ili zavisnosložena (*trla baba lan da joj prođe dan; to je da čovjeku pamet stane; tko je jači taj kvači; što mu je na srcu to mu je na jeziku*) (Menac, 2007: 19).

Frazemi se mogu analizirati s različitih aspekata, no postoje tri osnovna oblika frazeološke analize: semantički, sintaktički i strukturni (Fink-Arsovski, 2002: 8). Sintaktička analiza odnosi se na uključivanje frazema u rečenično ustrojstvo te na određivanje njegove funkcije u rečenici. Strukturna se analiza odnosi na opseg frazema, leksički sastav i određivanje sintaktički glavne (noseće) komponente. Semantička analiza bavi se frazeološkim značenjem, načinom njegova formiranja, motiviranošću, porijeklom frazema itd. (Fink-Arsovski, 2002). S obzirom na kategorijalno značenje frazema, odnosno način izricanja frazeološkoga značenja, prisutna je sljedeća podjela frazema: glagolski, imenski, priložni i pridjevski, a spominju se i malobrojne skupine zamjeničkih, neodređeno-količinskih, modalnih te uzvičnih frazema (Fink-Arsovski, 2002).

2.2. *Struktura frazema*

Struktura frazema uglavnom je toliko čvrsta da se u njemu pojedina sastavnica ne može zamijeniti drugom riječju, sinonimom ili riječju bliskom po sferi upotrebe. Primjerice, ne možemo umjesto *ostaviti na cjedilu* reći „ostaviti na cjediljci“ (Menac, 2007).

Poredak sastavnica u frazemu vrlo je stabilan pa se kaže *slika i prilika*, a ne „prilika i slika“, *riječju i djelom*, a ne „djelom i riječju“, *trice i kućine*, a ne „kućine i trice“, *na vrbi svirala*, a ne „svirala na vrbi“, *dići kuku i motiku*, a ne „dići motiku i kuku“ itd. (Menac, 2007). Ipak, to ne znači da su u svim frazemima sve sastavnice nezamjenjive. Tako se, na primjer, može reći *čovjek od riječi* ili *čovjek od besjede*, *zatim časna (poštena) riječ*, *bojati se (plašiti se) svoje sjene*, *dopasti tuđih ruku (šaka)*, *vrag (đavo) bi ga znao*, *nositi zastavu (barjak)* (Menac, 2007). Navedeni primjeri potvrđuju varijantnost kao jednu od pojava u frazeologiji.

Katkad riječ kojom se zamjenjuje sastavnica nije njezin pravi sinonim, ali joj je semantički bliska, na primjer: *oprati uši (glavu)*, *vrag ne spava (ne miruje)*, *dobiti po njušci (zubima)*, *našla vreća (krpa) zakrpu* itd. (Menac, 2007). Katkad se kao zamjena za jednu sastavnicu može naći riječ koja joj nije nimalo bliska po značenju, na primjer: *gdje je bog (vrag) rekao laku noć*, *praviti se Tošo (Englez)*, *kud svi Turci, tud i mali (šepavi, ćoravi) Mujo* itd. (Menac, 2007).

Katkad u frazemima koji su identični po značenju i strukturi nalazimo različite riječi istoga značenja koje potječu iz različitih krajeva. Neki od njih ulaze u književnu normu, dok su neki dijalektalno ili lokalno obojeni. Takvi su frazemi, na primjer: *za inat (dišpet)*, *kao brod bez kormila (timuna)*, *otići na bubanj (doboš)*, *praviti račun bez krčmara (birtaša)*, *dobiti šipak (figu)* (Menac, 2007). No, postoje i frazemi u kojima se dijalektna riječ upotrebljava bez zamjene za književnom riječju, na primjer *imati putra na glavi* (ne „maslaca“ ili „masla“), *mali od foguna* (ne „od peći“ ili „od ložišta“) i sl. Važno je naglasiti da je njihova upotreba u književnom jeziku stilski obilježena i ograničena (Menac, 2007).

Frazem može i promijeniti sastav, a da mu značenje ostane isto. Na primjer: *imati zub* na koga i *imati koga na zubu*, *obećavati zlatna brda* i *obećavati brda i doline*, *okretati se prema vjetru* i *okretati se kako vjetar puše* (Menac, 2007). Zamjene frazema druge vrste obilježava promjena gramatičkog, a ne leksičkog značenja. Takve su alternacije glagola svršenog i nesvršenog vida: *primiti / primiti k srcu*, *dovesti / dovoditi u zabludu*, *ne ostati / ne ostajati dužan*, *uzeti / uzimati za gotov groš* itd. (Menac, 2007). Treba spomenuti i druge zamjene koje se odnose na istu osnovnu sliku, ali s različitim odnosom subjekta i objekta radnje. To su, na primjer: *dati košaru komu* i *dobiti (primiti) košaru od koga*, *baciti na cestu koga* i *naći se (biti) na cesti*, *ostaviti na cjedilu koga* i *ostati*

na cjedilu, dovesti do prosjačkog štapa koga i pasti na prosjački štap itd. (Menac, 2007).

„Treće su zamjene pomoću riječi suprotna značenja koje dovode do stvaranja frazemskih antonimnih parova, na primjer: *u dobar čas – u zao čas, kratka vijeka – duga vijeka, ploviti sa strujom – ploviti protiv struje, ići uz dlaku – ići niz dlaku, roditi se pod sretnom zvijezdom – roditi se pod nesretnom zvijezdom* itd.“ (Menac, 2007: 14). Ovdje zamjena dovodi do dvaju frazema koji tvore antonimni par. Međutim, takve parove ne tvore svi frazemi za koje bi se to, s obzirom na njihov sastav, moglo pretpostaviti. Na primjer, *desna ruka* („pomoćnik“) nema frazeološkog antonima „lijeva ruka“, kao što ga ima u nefrazeološkom značenju (Menac, 2007). Isto tako, ne govori se „na sporu ruku“ (prema *na brzu ruku*) niti „mek orah“ (prema *tvrd orah*) (Menac, 2007).

Ove zamjene imaju obično strogo određene granice. Tako frazem *zapapriti čorbu* ('otežati stvar, napraviti komplikacije') može s istim značenjem imati i oblik *osoliti čorbu* ili *zapržiti čorbu*. Međutim, ni jedan od tih glagola ne može formirati nov frazem istoga značenja uz drugu imenicu-objekt iz istoga semantičkog kruga (npr. „osoliti juhu“, „zapapriti varivo“, „zapržiti umak“ i sl.) (Menac, 2007: 14).

U jeziku je dosta česta frazeologizacija slobodnih sveza stjecanjem prenesenoga značenja, pa su tako skupovi riječi *dobiti na tanjuru (pladnju), uzeti u svoje ruke, imati debelu kožu, biti na konju, trpati <sve> u isti koš, svrbe me dlanovi* u pravom značenju slobodne sveze, a u prenesenom značenju frazemi (Menac, 2007).

Uzevši u obzir prethodna razmatranja o frazemima, može se zaključiti da su značajke frazema sljedeće: 1) značenje frazema kao cjeline koje nije jednako zbroju značenja pojedinih frazemskih sastavnica, 2) uglavnom stabilan red riječi, 3) čvrsta struktura u kojoj su leksičke zamjene ograničene, a gramatičke ne unose semantičkih promjena, 4) najmanji opseg frazema je kad se sastoji od

jedne samostalne i jedne pomoćne riječ, a najveći opseg frazema nije određen (Menac, 2007).

2.3. Stil frazema

Frazeme s obzirom na uporabni jezični stil možemo podijeliti na: neutralne frazeme (*od riječi do riječi, od jutra do mraka, kako treba, imati pravo, licem u lice*), razgovorni stil (*izbiti iz glave, stezati remen, ima toga za izvoz, Martin u Zagreb – Martin iz Zagreba*) i vulgarni stil (*začepiti gubicu, ići na jetra, izlemati na mrtvo ime, kućkin sin, boli me đon, pijan kao zemlja (majka)*). Vulgarni stil ima krajnju varijantu – grubo vulgarni stil, no on se nalazi s one strane bontona (Menac, 2007).

Frazemi osim svog osnovnog značenja mogu imati dodatna, konotativna značenja. To su konotativno značenje odobravanja (*čist kao zlato, svaka mu čast, dobar kao dobar dan*), neodobravanja (*imati debelu kožu, sjediti na dvije stolice, knjiški moljac, stari lisac, bez glave i repa*), humora (*ne će grom u koprive, glavom i bradom, za babino brašno, mlad kao rosa u podne*), svečanog tona (*položiti na oltar domovine, preseliti se u vječnost, ispratiti na vječno prebivalište (počivalište)*) i dr. (Menac, 2007).

2.4. Podrijetlo frazema

Frazemi se s obzirom na podrijetlo mogu podijeliti u dvije kategorije: nacionalni i posuđeni frazemi. Nacionalni frazemi nastali su u jeziku u kojem se upotrebljavaju, pa su neki od frazema nastali u hrvatskom jeziku. To su, na primjer: *davati šakom i kapom, vedriti i oblačiti, zbogom diko, ženska glava, kud puklo da puklo, ni rod ni pomoz bog, na vrbi svirala* itd. (Menac, 2007). Posuđeni frazemi nastali su u drugom jeziku, a mogu biti nimalo ili sasvim,

odnosno u većoj ili manjoj mjeri prilagođeni jeziku koji ih je posudio. Takvi frazemi su: *alfa i omega, in memoriam, nositi svoj križ, željezna zavjesa, all right, začarani krug, pitanje života i smrti* itd. (Menac, 2007).

Neizostavni su frazemi koji su nastali na bazi citata iz *književnih i drugih djela*, napisanih na jeziku koji ih upotrebljava ili pak prevedenih s drugih jezika. Frazemi iz književnih i drugih djela napisanih na hrvatskom jeziku su, na primjer: *tko bi gori, eto je doli; o lijepa, o draga, o slatka slobodo; ljudskom srcu uvijek nešto treba; bože mili kud sam zašo; oj budi svoj* itd. (Menac, 2007). Frazemi iz književnih i drugih djela prevedenih s drugih jezika su, na primjer: *biti ili ne biti, boriti se s vjetrenjačama, ružno pače, izgubljen raj, mrtve duše, umjetnost radi umjetnosti* itd. (Menac, 2007).

Ljepota djevojka; čardak ni na nebu ni na zemlji; Bože mili, čuda velikoga; lakat brade; pedalj muža; vila Ravijojla; Ero s onoga svijeta; čiča miča, gotova priča primjeri su frazema uzetih iz narodne književnosti, ponajprije iz narodnih pjesama i pripovijedaka (Menac, 2007). Neki su frazemi nastali iz drugih oblika narodnog stvaralaštva; tu se mogu svrstati poslovice (*u laži su kratke noge; bolje išta nego ništa; tko čeka, dočeka; svakog gosta tri dana dosta; bez muke nema nauke*) koje se obično ne uvrštavaju u frazeme, ali često daju poticaj za stvaranje frazema (*kad nema mačke / miši kolo vode; tiha voda / brijege dere*) (Menac, 2007).

Frazemi koji vode podrijetlo iz različitih znanosti su, na primjer: *izvaditi / vaditi drugi korijen, svesti / svoditi na zajednički nazivnik, kratki spoj, lančana reakcija* itd. Frazemi mogu vući podrijetlo i iz različitih područja ljudske djelatnosti, primjerice iz područja glazbe (*davati ton, spuštati ton, dizati ton, kriva nota, svirati prvu violinu, svirati drugu violinu, upravljati orkestrom*), iz kazališta (*igrati glavnu ulogu, igrati sporednu ulogu, zastor je pao*), iz sporta (*niski udarac, jedan-nula za mene, baciti u aut*), iz pomorstva (*punim jedrima*

naprijed, baciti sidro, zaploviti u druge vode, ploviti protiv struje) te iz drugih područja (Menac, 2007).

Podrijetlo frazema može biti i žargonsko, pa tako nailazimo na frazeme uzete iz, primjerice, kartaškog žargona (*posljednji adut, otkriti karte, držati banku*) te đaćkog žargona, odnosno žargona mladih (*to je za pet, nabiti kolac, trta me, to je drugi padež*) (Menac, 2007).

2.5. Semantika frazema

„Frazem je kao osnovna frazeološka jedinica na planu izraza višeleksemsko jedinstvo, tj. složen znak kojemu odgovara jedno značenje“ (Kovačić, 2012: 12). Vinogradov (1972: 26) frazeme, tj. frazeološke jedinice, dijeli u tri osnovne skupine: frazeološke sraslice, frazeološka jedinstva i frazeološke sklopove (Kovačević, 2012). Frazeološke sraslice su čvrste i nedjeljive, potpuno desemantizirane sveze riječi u kojima je leksičko značenje sastavnica i odnos s motivacijskom bazom potpuno izgubljen. Kod frazeološkog jedinstva još uvijek postoji odnos prema motivacijskoj bazi, a frazeološki sklopovi ustaljene su sveze riječi u kojima često jedna sastavnica čuva svoje primarno leksičko značenje i tako motivira značenje cijelog frazema (Kovačević, 2012).

Frazemi su dugo gledani kao nešto posebno u jeziku i samo stvar jezika, odvojeni od bilo kojega konceptualnog sustava koji ljudi upotrebljavaju (Kovačević, 2012). Međutim, prema kognitivnome gledištu, frazemi su (većina njih) rezultat konceptualnog sustava i nisu samo jedinica jezika. Njihovo je značenje u svezi sa značenjima frazemskih sastavnica (što ne znači da iz njih i proizlazi), nego ono proizlazi iz čovjekova ukupnoga znanja o svijetu (Kovačević, 2012). Frazemi su konceptualno motivirani pomoću kognitivnih

mehanizama – metafore, metonimije i konvencionalnog znanja. Može se, dakle, reći da frazemi utjelovljuju čovjekov konceptualni sustav (Kovačević, 2012).

„Za većinu je frazema nastalih na bazi slobodnih sveza riječi karakteristična slikovitost koja se odražava u dubinskoj strukturi frazema, u tzv. semantičkom talogu“ (Fink-Arsovski, 2002: 6). Tu se osobinu direktno vezuje za desemantizaciju (semantičku preobliku, semantičku pretvorbu) svih ili dijela frazeoloških komponenta (sastavnica) u frazemu (Fink-Arsovski, 2002). Desemantizacija frazema može biti potpuna i djelomična. Kod potpune desemantizacije dolazi do semantičke preoblike svih komponenta u sastavu frazema (npr. *dok si rekao keks* u značenju 'vrlo brzo, velikom brzinom', *Katica za sve* u značenju 'potrčko, osoba koja je svima na usluzi'). „U djelomičnoj desemantizaciji samo je dio komponenata izgubio svoje prvotno leksičko značenje (npr. *raditi na crno* u značenju 'raditi mimo zakonskih propisa, ilegalno raditi' ili *lavovski dio* u značenju 'najveći dio, nesrazmjerno velik dio')“ (Fink-Arsovski, 2002: 7). Osim djelomične i potpune postoje i frazemi za koje je karakteristična nulta desemantizacija gdje se najveći dio izraza uopće ne desemantizira (npr. *donijeti zaključak, poduzeti potrebne mjere, pustiti u promet, dovesti u pitanje, lov na vještice*) (Fink-Arsovski, 2002 prema Mihaljević, Kovačević, 2006).

3. Frazeologija

Termin frazeologija dolazi od grčkih riječi *phrasis* koja označava „izraz“ te *lógos* koja označava „riječ“, odnosno „govor“ (Fink-Arsovski, 2002). Termin ima dva značenja – jedno od njih odnosi se na frazeologiju kao jezikoslovnu disciplinu koja proučava frazeme, a drugo značenje predstavlja ukupnost frazema nekog jezika, raspoređenih prema različitim kriterijima (Kovačević, 2012). Ti kriteriji mogu biti, na primjer, komponente određenog semantičkog polja: zoonimna frazeologija (ukupnost frazema sa zoonimnim komponentama), somatska frazeologija (ukupnost frazema sa somatskim komponentama); podrijetlo i proširenost upotrebe: internacionalna frazeologija (ukupnost internacionalnih frazema); nacionalna frazeologija (ukupnost frazema nacionalnoga karaktera); posuđena frazeologija (ukupnost frazema-posuđenica); vremenska raslojenost: arhaična frazeologija (ukupnost arhaičnih frazema); područna raslojenost: dijalektalna frazeologija, regionalna frazeologija (ukupnost frazema koji se upotrebljavaju na određenom području); frazeologija kojom se služe pojedini književnici (frazeologija M. Krleže, frazeologija M. Šolohova) itd. (Fink-Arsovski, 2002).

Uvjete za teoriju frazeologije te osamostaljenje frazeologije kao jezikoslovne discipline u 20. stoljeću stvaraju ponajprije ruski jezikoslovci (Šanski, Rozenzon, Telija, Molotkov, Mokienko). Frazeologija je kao samostalna poddisciplina u okviru ruskog jezikoslovlja uspostavljena Vinogradovim radom *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskom jeziku*. Dakle, Vinogradova se smatra utemeljiteljem slavenske frazeologije (Kovačević, 2012). Razvoju frazeologije doprinijeli su i Jespersen, Sechehaye i Bally. Početak frazeoloških istraživanja u hrvatskome jezikoslovlju obilježio je rad Antice Menac *O strukturi frazeologizma* u kojem autorica određuje predmet istraživanja i osnovna obilježja promatrane jezične jedinice. Time je dala

temelje zagrebačkoj frazeološkoj školi koja je zaslužna za osamostaljivanje frazeologije kao jezikoslovne discipline (Kovačević, 2012).

Neka od značajnijih djela hrvatske frazeografije su: *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik* (1979. i 1980. godine) u redakciji Antice Menac, *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1982.) te *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* (1988.) Josipa Matešića. Antica Menac u suradnji s drugim autorima realizira izdavanje pet malih dvojezičnih (i trojezičnih) frazeoloških rječnika. Za hrvatsku frazeologiju važan je i *Hrvatski frazeološki rječnik* (Menac-Fink-Arsovski-Venturin), prvi puta izdan 2003. godine (Kovačević, 2012). Popis radova s tog jezikoslovnog područja donosi *Bibliografija hrvatske frazeologije* objavljena 2017. godine.

Treba razlikovati frazeologiju u užem smislu od frazeologije u širem smislu. „Frazeologija u užem smislu podrazumijeva tzv. neslobodne skupove riječi, tj. one koji se ne stvaraju u govornome procesu, nego se reproduciraju u gotovu obliku kakav se ustalio dugom uporabom“ (Mihaljević, Kovačević, 2006: 2). Frazeologija u širem smislu odnosi se na one frazeme u kojima desemantizacija nije potpuna, odnosno najveći dio takvih izraza se ne desemantizira (nulta desemantizacija) (Mihaljević, Kovačević, 2006; Fink-Arsovski, 2002). Takvim je frazemima svojstvena slikovitost, ekspresivnost, konotativno značenje, čvrsta struktura i cjelovitost. Najčešće ih se susreće u terminologiji i pojmovima iz različitih područja (npr. *siva ekonomija*) (Mihaljević, Kovačević, 2006; Fink-Arsovski, 2002). Osim znanstvenih izraza u frazeologiju u širem smislu ubrajaju se izrazi u procesu frazeologizacije. To su žurnalizmi, npr. *okititi se olimpijskom medaljom* i administrativizmi, npr. *izvršiti uplatu* (Mihaljević, Kovačević, 2006). Ako se u frazeme ubroje i frazemi u širemu smislu, frazemi se vrlo često nalaze i u administrativnome te u znanstvenome funkcionalnom stilu (Mihaljević, Kovačević, 2006: 3).

4. Eufemizam

Rječnik hrvatskoga jezika urednika Jure Šonje pod natuknicom „eufemizam“ sadrži sljedeće: „blaža riječ ili izričaj za ono što je neugodno, ružno, nepristojno“ (Šonje, 2000: 252). U *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića eufemizam se definira kao „figura koja nastaje kad se umjesto riječi za loše, neugodno itd. upotrijebi blaža riječ ili izraz [za uvijek zaspati = umrijeti; zaobilaziti istinu = lagati]“ (Anić, 2007: 98). Eufemizmi su „oni jezični oblici, riječi i fraze za kojima se poseže u komunikaciji kada valja zamijeniti nepoželjne i situaciji neprimjerene i neodgovarajuće riječi koje izravno upućuju na referenta te imaju konvencionalno neugodne asocijacije“ (Kuna, 2007: 95).

Eufemizmi se dijele u dvije skupine: 1) eufemizmi vezani za život pojedinca: tjelesne i fiziološke osobine čovjeka, dijelovi tijela, bolest, smrt, zločin, seks, mane i poroci; 2) eufemizmi vezani za društveni život: religijska vjerovanja, politika, rat, gospodarstvo i financije (Kuna, 2007: 110).

Ne postoji jedinstveno mišljenje kada se govori o uporabi eufemizama. Eufemizam nekim ljudima predstavlja znak da osoba ima obzira za osjećaje drugih, dok za neke ljude eufemizam ometa snalaženje u stvarnosti (Kuna, 2007). Eufemizmi mogu „biti znakom jezične elegancije, političke korektnosti, poštivanja prava na razlike, verbalne higijene, ali i sredstvo ideološke manipulacije: iskrivljavanja, krivotvorenja ili prikrivanja stvarnosti (istine)“ (Kuna, 2007: 96).

Eufemizmi su danas dijelom retorike i književne teorije, a interes su pobuđivali još za antičkoga doba, posebice u političkom i pjesničkom jeziku. Zbog raširenosti u svakodnevnom govoru, eufemizmi su postali predmetom semantički, pragmatolingvistički i sociolingvistički usmjerenih istraživanja (Kuna,

2007). Aristotel navodi kako je za dobrog govornika najvažnije biti vješt u stvaranju metafora što se odnosi na sve vrste prijenosa imena s predmeta (referenta), za koji se uobičajeno upotrebljava, na neki drugi (Kuna, 2007). Unutar retorike, a zatim i teorije književnosti, prijenosi imena kroz sličnost značenja određuju se kao tropi (grč. *trópos* – obrat) ili figure riječi (Kuna, 2007). Dakle, eufemizam je trop „u temelju kojeg je uporaba blažih riječi umjesto naziva što su se smatrali opasnim ili nepristojnim“ (Kuna, 2007: 96). Uporabom eufemizma izbjegavaju se neugodni termini i na taj se način socijalni diskurs olakšava (Pasini, 2005 prema Rawson, 1981: 3). Dakle, eufemizme se može promatrati kao jednu od govornih strategija, odnosno eufemizam je u uskoj vezi s konceptom obraza jer je funkcija eufemizma da sačuva čiji obraz i da se na taj način održi komunikacija (Pasini, 2005). Međutim, s obzirom na to da se eufemizmi pojavljuju u rječnicima, može ih se promatrati i sa stajališta leksikografije (Pasini, 2005). Rječnici eufemizama mogu biti posebni rječnici eufemizama i opći rječnici u kojima su eufemizmi obilježeni stilskim odrednicama. U hrvatskoj leksikografiji ne postoji poseban rječnik eufemizama (Pasini, 2005).

4.1. Kontekst i sinonimičnost eufemizama

Bilo koji dio jezičnog sustava može biti eufemistički označen; jedini kriterij njihova određivanja su kontekstualne okolnosti jer ne postoji riječ kojoj je svojstveno samo takvo značenje. Eufemističko značenje odražava stavove i raspoloženje govornika (koji nikada nisu neutralni) prema drugim sudionicima ili predmetu komunikacije u sprezi s okolnostima komunikacijske situacije. Za razumijevanje eufemizama bitno je poznavanje jezične dinamike teksta, ali i svih okolnosti: političkih, povijesnih i društvenih čimbenika koji dovode do eufemizacije (Kuna, 2007).

U eufemizmima je nužno prožimanje pragmatičkih i semantičkih čimbenika. To je vidljivo u sljedećim primjerima: 1) Bio je, kažu, seljačkog lika, *omanji* i *punašan*, ali krhka zdravlja (<http://hr.wikipedia.org/wiki/Vergilije>), 2) CIBONA ne može, a da ne iznenadi. Draženov dom *ugodno popunjen*, svuda okolo kladioničarski *frikovi* se živciraju, čekaju da Partizan stavi 75 koševa... (www.indeks.hr, 4. 10. 2006.) (Kuna, 2007).

Spominjanje tjelesnih svojstava „nizak“ i „debeo“ u prvom primjeru izbjegnuto je uporabom eufemizama *omanji* i *punašan*. Za drugi primjer bitno je napomenuti kako se termin *ugodno popunjen* može odnositi samo na ljude, a ne na praznu dvoranu. U ovom je primjeru taj termin potvrda želje za slikovitim govorom, ali i pogrešnog izbora koji bi tu slikovitost trebao dočarati. Taj je izraz, u ovom slučaju, samo stilizirani antonim pridjeva *prazan* (Kuna, 2007).

U ovim primjerima očituju se leksička i kontekstna vrsta eufemizma. Leksička vrsta eufemizma očituje se u prvom primjeru jer eufemizmi proistječu iz značenja iskaza te su zasnovani na sinonimiji. U drugom primjeru eufemizam proizlazi iz komunikacijskog smisla te je isključivo pragmatične naravi, odnosno vrijedi samo u kontekstualiziranoj uporabi. Eufemizam te vrste naziva se kontekstni eufemizam (Kuna, 2007).

S obzirom na njihovu ulogu u komunikaciji, eufemizmi se mogu upotrijebiti: a) za zamjenu naziva predmeta i pojava kojih se plašimo ili koje u određenoj kulturi imaju zlokobno značenje (*crni* – „vrag“; *gospodin* – „Bog“; *oduzeti si život, dignuti ruku na sebe* – „izvršiti samoubojstvo“ itd.), b) umjesto riječi koje izazivaju neugodnost, nelagodu, poput onih koje se odnose na “bolesti” (*francuska bolest* – „sifilis“; *diskretna bolest* – „spolna bolest“), c) umjesto nepristojnih ili neprikladnih izraza koji se odnose na tematsko područje “stanja, fiziologija i anatomija čovjeka” (*malo zapušten* – „prljav“; *upitna ljepota* – „ružnoća“; *večer života, treća dob* – „starost“), d) za etiketiranje – kada govornik želi izbjeći izravno imenovanje zbog opreza da ne bi povrijedio

sugovornika ili treću osobu (*nije najbistriji* – „glup“; *grijev* – „preljub“; *intimni (bliski) kontakt* – „spolni odnos“), e) prikrivanje, smekšavanje i umanjivanje istine ili same biti označenog referenta (*prestrojavanje snaga* – „povlačenje“), f) kao zamjena za nazive neprestičnih zanimanja i profesija u danom društvu (*djelatnik gradske javne čistoće* – „smetlar“, *operativci (operativa)* – „građevinski radnici“) (Kuna, 2007: 101).

5. Semantička analiza frazema s eufemističkim značenjem

Pri određivanju frazema kao onih s eufemističkim značenjem zamjetan je velik broj poredbenih frazema i frazema u ulozi „semantičkih pojačivača“. Poredbeni frazemi su primjerice *dobar kao kruh*, *čekati kao ozebao sunce* koga, *kao u priči*, *tišina kao u grobu*, *kao lud*, *kao otvorena knjiga*, *crn kao Arap*, *lijep kao Apolon*, *živjeti kao car* itd. Poredbeni frazemi „prema Matešićevu mišljenju (1978.) izražavaju intenzitet u *tertium comparationis* sadržanoga svojstva, stanja ili radnje“ (Mance, Trtanj, 2010: 177). Pa tako, primjerice, poredbeni frazem *gladan kao vuk* u značenju 'vrlo gladan' zbog poredbe s predatorom „pojačava“ to stanje gladi. Upravo se poredbom s vukom značenje pridjeva *gladan* pojačava, stoga ovaj poredbeni frazem ima ulogu „semantičkog pojačivača“. Isto vrijedi za sve navedene poredbene frazeme.

Frazemi u ulozi „semantičkih pojačivača“ su primjerice: *bacati pijesak/prášinu u oči* u značenju 'zavaravati koga', *zabiti nož u leđa* u značenju 'postupiti podmuklo, izdati koga', *ni za carevo blago* u značenju 'ni za što na svijetu', *ni po koju cijenu* u značenju 'nipošto, nikako', *cijeli božji dan* u značenju 'sav dan', *kost i koža* 'vrlo mršava osoba', *podvući se (uvući se, zaći) pod kožu <kome>* u značenju 'postati blizak *kome* dosljednim nastojanjem ili laskanjem', *dok je vijeka i svijeta* u značenju 'za vječna vremena, zauvijek' itd.

Vrlo je malo frazema koji imaju ulogu ublažavanja značenja. Frazemi s ublažavajućim, odnosno eufemističkim značenjem koriste se za tabu teme (npr. smrt - *otići pod crnu zemlju* 'umrijeti') ili radi izbjegavanja povrede osobe u nekom pogledu (npr. *imati albanske svjećice* 'teško, teže shvaćati'). Eufemizmi se koriste onda kada želimo sakriti nešto što bi se moglo smatrati uznemirujućim i nekusnim (npr. *vinski (mokri) brat* 'pijanac') (Gustafsson, 2007). To se čini i onda kada doslovno značenje nije toliko uznemirujuće. Ova se vrsta eufemizma naziva „dupli govor“ i često se upotrebljava u politici (Gustafsson, 2007: 5).

Semantička analiza frazema obuhvaća unutrašnji i vanjski aspekt značenja frazema. Unutrašnji aspekt proučava semantičku pretvorbu sastavnica frazema, a vanjski semantičke odnose koje frazemi međusobno uspostavljaju (Matešić, 2006). Semantičke kategorije u koje se mogu svrstati analizirani frazemi su: smrt (6), ponašanje (1), osobine (3), klevete i vrijeđanje (2), život (2), udaljeno mjesto (1), vrijeme (1), ostalo (2).

Proučavajući frazeme te koristeći se *Hrvatskim frazeološkim rječnikom* i mrežnim izvorima, primijećeno je da se najveći broj frazema s eufemističkim značenjem odnosi na smrt. Smrt je „konačan prestanak životnih funkcija organizma i takvo stanje organizma, prestanak života“ (Anić, 2007: 523). Prestanak života nešto je što kod ljudi izaziva strah, tjeskobu i nelagodu i iz tog razloga postoji potreba za zaobilaženjem te riječi. Težnju koja se temelji na tjeskobi, strahu i širim antropološkim razlozima Vladimir Anić naziva *tabuiranjem*, a ustaljeno jezično sredstvo koje služi da se prirodna (ili primarna) akcija jezika zaobiđe naziva *formulama* (Anić, 1998). Anić navodi mnogo formula za tabuiranje smrti, odnosno mnogo izraza kojima se zaobilazi riječ smrt. To su, na primjer: *približavati se kraju (života), kopnjeti, gasiti se, ono najgore, jednoga dana (jednoga dana/onda, kad mene/nas ne bude)* itd. (Anić, 1998). Ovi su primjeri navedeni kako bi se naznačilo da je smrt doista „teška riječ“ i stoga se pojavljuje mnogo izraza, pa tako i frazema koji se odnose na smrt.

Motiviranost frazema **bog je uzeo koga <k> sebi** u značenju 'umro (preminuo) je *tko*' proizlazi iz religijskih vjerovanja. Dok Fink-Arsovski, Menac i Venturin u *Hrvatskom frazeološkom rječniku* sastavnicu „bog“ zapisuju malim slovom, u *Frazeološkom rječniku* Josipa Matešića ova je sastavnica zapisana velikim slovom. Autor će pisati leksem bog velikim, odnosno malim slovom ovisno o tome želi li da frazem ostavlja semantički talog koji će biti bliže biblijskom poimanju Boga ili poimanju boga udaljenijem od Biblije (Fink,

2001). U Hrvatskom frazeološkom rječniku sastavnica *bog* napisana je malim slovom. Autori Rječnika, naime, slijede načelo da se ta sastavnica piše malim slovom u slučajevima kada je došlo do potpune desemantizacije u određenom frazemu. Desemantizacija ovog frazema je potpuna, odnosno došlo je do semantičkog preoblikovanja svih komponenata u sastavu frazema. Važno je napomenuti da se izraz „Bog ga uze“ spominje u Bibliji (Postanak 5, 24). Budući da je izraz *Bog ga uze*, od kojeg je nastao ovaj frazem, biblijskoga podrijetla, frazem je potvrđen u više jezika koji pripadaju istomu kulturnom krugu te se stoga smatra internacionalnim.

Motiviranost frazema **rastati se (oprostiti se) s ovim svijetom** ili **rastati se (oprostiti se) od ovoga svijeta** u značenju 'umrijeti, preminuti' proizlazi iz kršćanskome nauku svojstvene opreke među dvama svjetovima – ovozemaljskim i onim ili drugim. Desemantizacija ovog frazema je potpuna jer su sve komponente u sastavu frazema preoblikovane. Može se pretpostaviti da je podrijetlo ovog frazema internacionalno. Potvrđuje to i navedenom frazemu bliskoznačan izraz u engleskome jeziku *pass away* ('I.1. proći, prolaziti, protjecati; 2. nestati, iščeznuti, minuti; fig. **umrijeti**; II. rasipati (imetak, novac), potrošiti, izgubiti (vrijeme).

Motiviranost frazema **otići pod crnu zemlju** u značenju 'umrijeti' proizlazi iz asocijacije. Naime, sastavnica 'zemlja' asocira na grob, dok sastavnica 'crn' naglašava to značenje (Turk, Opašić, Spicijarić-Paškvan, 2012). Desemantizacija ovog frazema je potpuna jer su sve komponente u sastavu frazema semantički preoblikovane. Može se pretpostaviti da je ovaj frazem zbog utjecaja njemačkog jezika posuđen, a onda i prilagođen hrvatskom jeziku. Ta se tvrdnja može potkrijepiti semantičkim ekvivalentima koji se „mogu pronaći u njemačkom jeziku: *jemanden deckt der grüne Rasen* ('umro je *tko*', dosl. *zelena tratina pokriva koga*) i *unter dem grünen Rasen ruhen* ('biti mrtav', dosl. *počivati*

*pod zelenom tratinom*¹), ali je u njima umjesto crne zemlje – zelena tratina“ (Turk i sur., 2012: 270).

Motiviranost frazema **otići (preseliti se) na onaj (drugi) svijet** u značenju 'umrijeti, preminuti' proizlazi iz religijske pretpostavke da osim ovoga svijeta postoji još jedan svijet u koji naša duša odlazi nakon smrti. Vjerovanje u život poslije smrti tješi i ohrabruje pa se smanjuje čovjekov strah od smrti. Kada tko umre kaže se da se „preselio na drugi svijet“ ili da je „otišao na bolje mjesto“ kako bi se zaobišla riječ smrt. Na taj se način želi naglasiti da smrt nije kraj, već jednostavno prelazak u drugi svijet. Time se negira postojanje smrti, a „produžuje život“, samo ne na ovom, već na „nekom drugom svijetu“. Teško je utvrditi stupanj desemantizacije u ovom frazemu s obzirom na to da odnos leksičkog značenja sastavnica s motivacijskom bazom skoro pa i nije izgubljen. Sastavnice se u ovom frazemu semantički ne preoblikuju, već zadržavaju svoje doslovno značenje. Iz tog razloga može se smatrati da ovaj frazem uopće nije desemantiziran (nulta desemantizacija). Ovdje se smrt promatra kao „nestanak s ovog svijeta i prelazak na drugi“, stoga je smrt oznaku za „apsolutni kraj“ potpuno izgubila i dobila semantičku dimenziju „prelaska“. Budući da je vjerovanje o smrti kao prelasku na drugi svijet prošireno po svijetu, pretpostavlja se da slični izrazi kojima se ublažava značenje smrti postoje i u drugim jezicima. Semantički ekvivalent postoji u njemačkom jeziku, a glasi *übersiedeln in die andere Welt* (dosl. *preseliti se na drugi svijet*) (Weinberger, 2012). U engleskom jeziku nije pronađen frazem s jednakim sastavnicama, no izraz semantički blizak ovome jest: *she's/he's gone on to a better place*, iako u hrvatskom jeziku postoji izraz s jednakim sastavnicama: *otišao/la je na bolje mjesto*. Frazem ista značenja i frazemske slike potvrđen je u njemačkom jeziku pa se može pretpostaviti da je u hrvatskome taj frazem nastao kalkiranjem prema njemačkome obrascu.

---

¹ Frazemska sastavnica *der Rasen* '1. travnjak, tratina; 2. ledina' može se dovesti u vezu s hrvatskim frazemom *otići pod ledinu* sa značenjem 'umrijeti'.

Dok u prethodnom frazemu sastavnice „drugi svijet“ imaju utješnu konotaciju, frazem **otići Bogu na istinu (račun)**, čije je značenje također 'umrijeti', „zvuči“ manje blago od prethodnoga. Ovaj frazem zaobilazi pojam smrti te ublažava značenje tog pojma, ali ipak odražava ljudski strah od Boga. Motiviranost ovog frazema proizlazi iz kršćanskog vjerovanja da nakon ovog života naša duša odlazi na konačan Božji sud koji će odrediti u kojem ćemo se stanju duše vječno nalaziti: paklu ili raj. Semantički i strukturni ekvivalent ovome frazemu (odnosno frazemskom slikom i značenjem u potpunosti podudaran frazem) postoji i u njemačkom jeziku: *Gott auf die Wahrheit (Rechnung) gehen* (Weinberger, 2012). Može se pretpostaviti da je ovaj frazem u hrvatskome nastao prema njemačkome obrascu.

Motiviranost frazema **položiti <svoj> život na oltar domovine** u značenju 'poginuti (dati život) za domovinu /ob. u ratu/' proizlazi iz metafore kojom se želi obznaniti čiji nesebičan čin pogibije radi domovine i njezina dobra. Ovim se frazemom naglašava uzvišenost tog čina, odnosno obilježen je konotativnim značenjem svečanog tona (Menac, 2007). Sastavnica koja najviše doprinosi svečanom tonu ovog frazema je sastavnica *oltar*. Iako se i u ovom frazemu radi o smrti, uporabom te sastavnice smrt dobiva novu, uzvišenu dimenziju. Ni u ovom se frazemu smrt ne spominje eksplicitno, no sastavnice 'položiti život' upućuju na prestanak života. Ovaj frazem upućuje na gubitak života zbog nekog višeg cilja, stoga je prikladno da se kroz eufemizaciju istakne i dostojanstvo tog čina pripisujući mu konotativno značenje svečanog tona. Može se pretpostaviti da slični frazemi s nešto drugačijim izborom i rasporedom sastavnica postoje i u drugim jezicima (usp. s njem. *auf dem Feld(e) der Ehre fallen (sterben, bleiben)*, dosl. *pasti (umrijeti, ostati) na polju časti*). Desemantizacija je u ovom frazemu djelomična s obzirom na to da sastavnice „položiti“ i „život“ zadržavaju svoje prototipno leksičko značenje.

Eufemizacija je u frazeologiji, i to u njezinu međunarodnom sloju, nerijetko vezana uz značenje umiranja, smrti, pogibije (najčešće u ratu). Često se, međutim, javlja i kod frazema sa značenjem stanja pod blažim ili pak intenzivnijim utjecajem alkohola.

Motiviranost frazema **vinski (mokri) brat** u značenju 'pijanac, alkoholičar, čovjek sklon alkoholu' proizlazi iz asocijacije. Sastavnica „vinski“ asocira nas na alkohol, a sastavnica „brat“ označava osobu – dakle, osoba sklona alkoholu. Druga inačica ovog frazema je „mokri brat“, asocijativno povezana s tekućinom koja stvara (gotovo pa rodbinsku!) poveznicu među dvjema osobama (rodno je obilježena te se u prvome redu odnosi na osobe muškoga spola).² Brojni su frazemi u hrvatskom jeziku koji se odnose na stanje pijanstva. Prisutni su izrazi koji se odnose na uživanje alkoholnih pića, pa sve do onih koji se odnose na ponašanje ljudi u pijanome stanju (Kovačević, 2014). Jako pijanstvo se u hrvatskome jeziku najviše izražava poredbenim frazemima³, dok je ublažavanje značenja karakteristično za blaže stanje pijanstva. Frazemi koji se odnose na blaže stanje pijanstva s eufemističkim značenjem su, na primjer: *biti dobre volje* 'biti pripit', *biti pod gasom* 'biti pripit', *podmazati grlo* 'popiti što' (Kovačević, 2014). Eufemizirani frazemi s frazeološkim značenjem 'napiti se' i 'opiti se / opijati se' su, na primjer: (*zaviriti / zavirivati / zagledati*) <dublje> u čašu (čšašicu), *uhvatilo je piće koga*, *udarilo je u glavu komu što*, *odati se piću*, *podati se piću*, *dati se na piće*, *biti zemlja-zrak* (Kovačević, 2014). Frazem s jednakim sastavnicama i značenjem postoji u slovenskom jeziku: *vinski brat* (Keber, 2011). Budući da se semantički ekvivalent ovog frazema nalazi u slovenskom jeziku, može se smatrati da je frazem preveden ili je nacionalnog

---

² O radno obilježenoj frazeologiji v. u Hrnjak, 2017.

³ Brojni su poredbeni frazemi koji se odnose na stanje pijanstva, a donose frazeološko značenje 'jako pijan'. To su, na primjer: *pijan kao bačva*, *pijan kao batina*, *pijan kao crna zemlja*, *pijan kao čep*, *pijan kao ćuskija*, *pijan kao deva*, *pijan kao drvo*, *pijan kao duga*, *pijan kao guzica*, *pijan kao klen*, *pijan kao letva*, *pijan kao lojtra*, *pijan kao majka*, *pijan kao majka zemlja*, *pijan kao metla*, *pijan kao panj*, *pijan kao sjekira*, *pijan kao smuk*, *pijan kao spužva*, *pijan kao stoka*, *pijan kao svinja*, *pijan kao zemlja* i *pijan kao zvijer* (Kovačević, 2014: 27).

podrijetla (s obzirom na pripadnost istoj južnoslavenskoj jezičnoj skupini). Važno je naglasiti da sastavnica „vinski“ ima vrlo visok stupanj asocijativnosti na prvotno leksičko značenje, odnosno nije semantički preoblikovana, stoga se može reći da je desemantizacija u ovomu frazemu djelomična.

Treća je skupina frazema s eufemističkim značenjem ona kojoj pripadaju frazemi sa značenjem smanjenih umnih sposobnosti, gluposti, ponašanja koje nije uvriježeno.

Motiviranost frazema **fali (nedostaje) komu <jedna> daska u glavi** u značenju 'nije pri zdravoj pameti, ne ponaša se normalno, ćaknut (blesav, šašav) je' proizlazi iz metafore. Ovaj frazem odnosi se na čovjeka, odnosno sadrži sastavnicu koja se odnosi na ljudsko tijelo (somatski frazem). Semantički talog ovog frazema sadrži sliku glave kao građevine. Što više dasaka toj građevini nedostaje, to je ona nestabilnija, pa tako i čovjekova glava, odnosno sam čovjek. Njegovo je ponašanje zbog „nedostatka konstrukcije“ pomalo poremećeno, odnosno blesavo. I u drugim su jezicima potvrđeni frazemi istoga značenja koji se temelje na slici nedostatka čega (usp. njem. *nicht alle Tassen im Schrank (Spind) haben*, dosl. *ne imati sve šalice u ormaru*). Desemantizacija ovog frazema je potpuna jer su sve sastavnice frazema semantički preoblikovane. Tomu je frazemu značenjski podudaran frazem slične frazemske slike **nemati sve daske u glavi** 'ne ponašati se normalno, ne biti pri zdravoj pameti, biti ćaknut (blesav, šašav)', a značenjski su mu bliski frazemi **nisu sve na broju komu te nisu sve koze (ovce) na broju komu** 'ponaša se neuobičajeno (čudno) tko, nije sasvim pri sebi tko, nešto nije u redu s kim'. Svi od navedenih frazema svojom slikom ublažavaju postojeće negativno stanje u kojemu se tko nalazi, ali na njega opet nedvojbeno upućuju (već samom glagolskom sastavnicom u negaciji).

Motiviranost frazema **bez soli u glavi** u značenju 'glup, neinteligentan' proizlazi iz metafore. Kada se govori o soli u prenesenom značenju, tada ta

imenica uvijek poprima značenje „biti pametan, biti mudar“⁴. Tome je tako jer je sol izuzetno cijenjena s obzirom na to da u prošlosti nije bila dostupna svima. Isto tako, jelo bez soli je nepotpuno, odnosno ono dobiva svoj konačan okus tek kada se u njega stavi soli (Hrnjak, 2007). Potvrdu tomu pruža i latinski izraz *cum grano salis* (lat. *sa zrnom soli* ‘razumno, svedeno na pravu mjeru, ne držeći sve istinitim, ne doslovno nego podrazumijevajući i neizrečeno’). Desemantizacija navedenoga hrvatskog frazema je potpuna jer je svaka sastavnica frazema semantički preoblikovana.

Frazem **imati albanske svjećice** u značenju 'teško (teže) shvaćati, biti usporen u razmišljanju, sporo zaključivati, ne razumjeti od prve' motiviran je stereotipom o lošim albanskim uređajima za paljenje motora. Brojni su primjeri frazema s onimskim sastavnicama motiviranih stereotipima. To su, na primjer frazemi: *ciganska posla* (prljav/nečastan posao, makinacije'), *točan kao švicarski sat* ('vrlo točan, točan u minutu'), *pusto tursko* ('prošla su dobra stara vremena'), *dužan kao Grčka* itd. (Ivanetić, Karlavaris-Bremer, 1999: 135). Ti frazemi poprimaju negativno ili pozitivno značenje, ovisno o osobinama neke nacije. Valja napomenuti da je u sastavnici „svjećice“ u frazemskom „semantičkom talogu iskorištena drugačija slika nastala na bazi drugog značenja imenice svjećica, onoga iz tehničke terminologije: 'dio uređaja za paljenje motora s unutarnjim sagorijevanjem'“ (Fink, 2009: 165). Ovaj frazem sve je manje u upotrebi u suvremenom hrvatskom jeziku, a zamjenjuje ga „frazem baziran također na slici iz tehničke struke: imati kasno (sporo) paljenje“ (Fink, 2009: 165). Podrijetlo ovog frazema teško je odrediti. Nije pronađen semantički ekvivalent ovoga frazema. Mnogi frazemi s onimskim sastavnicama pripadaju međunarodnom frazeološkom sloju upravo zbog toga što se narodi međusobno procjenjuju i pridaju si stereotipne osobine, no to se ne može sa sigurnošću

---

⁴ O okusima u hrvatskoj, njemačkoj i slovenskoj frazeologiji v. u Macan, Vučajnk (2013).

tvrditi za ovaj frazem. Desemantizacija je u ovom frazemu potpuna jer su sve sastavnice frazema semantički preoblikovane.

Frazem **kad na vrbi rodi grožđe** u značenju 'nikad, to se neće nikad dogoditi (desiti)' motiviran je slikom iz biljnog svijeta, odnosno kao što vrba nikada neće dati grozd, tako se neka stvar nikada neće dogoditi. Metafora u ovom frazemu ima ironičan prizvuk, što nije rijetka karakteristika adinatskih izraza. Adinaton je „argumentacijski topos za kojim se poseže kada se kani naglasiti i izrazito afektivno podcrtati nemogućnost da se što dogodi“ (Bagić, 2012: 3). Iskazivački se ton u ovom frazemu kreće između ironije i rezignacije (Bagić, 2012). „Široku upotrebu adinatskoga izraza potvrđuju frazeološke jedinice različitih jezika: engleskog (*when pigs fly*), francuskog (*quand les poules auront des dents*), njemačkog (*wenn Schweine fliegen könnten*), ruskog (*когда рак на горе свистнет*), talijanskog (*quando gliasini voleranno*) i španjolskog (*cuando las vacas vuelen, quando gliasini voleranno*) sa značenjem 'nikada'“ (Vasung, 2014: 3). Vasung u svom radu (2011) navodi semantičke ekvivalente s jednakim sastavnicama na bugarskom, makedonskom i srpskom jeziku. S obzirom na postojanje semantičkih ekvivalenta u mnogim jezicima (iako ne s jednakim sastavnicama), može se pretpostaviti da je podrijetlo ovog frazema internacionalno. S obzirom da bugarski, makedonski, srpski i hrvatski pripadaju južnoslavenskoj jezičnoj skupini, ne čudi činjenica da se sastavnice frazema u tim jezicima podudaraju. Desemantizacija je ovog frazema potpuna s obzirom na to da su sve sastavnice frazema semantički preoblikovane.

Motiviranost frazema **<to je> na vrbi svirala** u značenju '<to je> sasvim nesigurna stvar, <to je> nedostižno (nedohvatljivo, neostvarivo), <to su> tlapnje' proizlazi iz metafore. Nije pronađen semantički ekvivalent ovom frazemu u drugim jezicima, stoga se može pretpostaviti da je podrijetlo ovog frazema nacionalno. Tu pretpostavku potvrđuje autorica Antica Menac (2007).

Desemantizacija frazema je potpuna jer su sve sastavnice semantički preoblikovane.

Motiviranost frazema **povlačiti po blatu** u značenju 'vrijeđati *koga*, loše govoriti o *kome*' proizlazi iz metafore. Semantički ekvivalent ovoga frazema postoji u slovenskom jeziku: *vléči kóga/kàj po blátu* (Keber, 2011). S obzirom na to da su slovensko-hrvatski jezični dodiri zbog prostorne blizine uvijek prisutni te da su se slovenski i hrvatski jezik razvili iz istog, staroslavenskog jezika, ne čudi ovaj frazem s jednakim sastavnicama. Frazem ista značenja i frazemske slike potvrđen je i u njemačkomu jeziku: *jmdm., etwas durchden Dreckziehen / in den Dreck ziehen (treten)*. Desemantizacija ovog frazema je potpuna jer su sve sastavnice semantički preoblikovane.

Motiviranost frazema **baciti / bacati blato na koga** ili **baciti se / bacati se blatom na koga** u značenju 'oklevetati / klevetati *koga*, grubo uvrijediti / vrijeđati *koga*' proizlazi iz metafore. Semantički ekvivalent nalazimo u slovenskom jeziku: *obmetávati kóga zblátom* (Keber, 2011) te u njemačkom: *jmdn., etwas mit Dreck bewerfen*. Desemantizacija je također potpuna. Čin bacanja blata na koga izraz je prezira prema toj osobi te želje za njezinim poniženjem, simboličkim obeščašćivanjem pomoću vidljive prljavštine.

Motiviranost frazema **staviti / stavljati život (glavu) na kocku** u značenju 'izložiti se / izlagati se smrtnoj opasnosti, izložiti / izlagati život opasnosti, riskirati život' proizlazi iz metafore. Metonimijskim prijenosom značenja pod glavom se podrazumijeva život (Opašić, Gregorović, 2010). Poznato je da kocka podrazumijeva rizik, stoga se u semantičkom talogu ovoga frazema pojavljuje slika kockanja. U engleskom jeziku postoji semantički ekvivalent, no s drugačijim sastavnicama: *put/lay something on the line*; dosl. *staviti nešto na crtu* (*Firefighters put their lives on the line every working day*; dosl. *Vatrogasci stavljaju svoje živote na crtu svakog radnog dana*) (CAMBRIDGE DICTIONARY, 2018). Može se pretpostaviti da slični izrazi

postoje i u drugim jezicima, stoga se može smatrati da ovaj frazem pripada međunarodnom frazeološkom sloju. Desemantizacija je u ovom frazemu djelomična jer su neke sastavnice (život (glavu), staviti/stavljati) zadržale svoje prototipno leksičko značenje.

Motiviranost frazema **život (prilike i sl.) nije mazio (ne mazi)** koga u značenju 'težak je život *komu*, ima mnogo problema *tko*' proizlazi iz metafore. Ovaj frazem personificira život i sugerira kako se život ne odnosi lijepo prema nekoj osobi. Nisu pronađeni semantički bliski frazemi, stoga se ne može utvrditi je li podrijetlo ovoga frazema nacionalno ili internacionalno. Desemantizacija je u ovom frazemu djelomična s obzirom na to da sastavnica „život“ nije semantički preoblikovana.

Frazem **ne cvjetaju (ne cvatu) ruže *komu*** u značenju 'teško je *komu*, život je težak (kompliciran) *komu*' motiviran je slikom iz biljnoga svijeta. Slika koja se pojavljuje u semantičkom talogu je stabljika s trnjem bez ruža. Frazem blizak ovomu pojavljuje se u engleskom jeziku (*a path strewn with roses / a path not strewn with roses*) (FRAN, 2018). Frazemi nešto drugačijeg značenja sa sastavnicom ruža postoje i u francuskom (*n' être pas sur un lit de roses*) i njemačkom (*auf Rosen gebettet sein, nicht auf Rosen gebettet sein*) (FRAN, 2018). Budući da frazemi bliskog značenja s istom sastavnicom postoje u drugim jezicima, može se smatrati da je podrijetlo ovoga frazema internacionalno. Desemantizacija je u ovom frazemu potpuna jer su sve sastavnice semantički preoblikovane.

Motiviranost frazema **poljubiti vrata** u značenju 'naići na zatvorena vrata, uzalud doći, otići neobavljena posla' proizlazi iz metonimije. Budući da je semantički ekvivalent pronađen u engleskom jeziku (*kiss the post*) (Fink-Arsovski, Vrgoč, 2008), podrijetlo ovoga frazema može biti internacionalno. Desemantizacija je u ovom frazemu djelomična jer se sastavnica „vrata“ nije semantički preoblikovala.

6. Semantički odnosi analiziranih frazema

Frazemi kao i pojedinačni leksemi pokazuju jednake semantičke odnose (CROSBI, 2018 prema Turk, Bogović, 1998). Zbog složene strukture i slikovita značenja semantički su odnosi na razini frazema složeniji od semantičkih odnosa na razini leksema (CROSBI, 2018 prema Turk, Bogović, 1998). U ovom će se dijelu analizirati odnosi među frazemima. Unutarfrazemski odnosi mogu biti jednoznačnost (monosemija) i višeznačnost (polisemija) (CROSBI prema Turk, Bogović, 1998). Odnosi među frazemima mogu biti višestruki: suznačnost (sinonimija), isključivost značenja u istome kontekstu (homonimija) i suprotnost značenja (antonimija) (CROSBI prema Turk, Bogović, 1998).

Antonimni par frazemu **bez soli u glavi** sa značenjem 'glup, neinteligentan' je frazem *imati (zrno, dva zrna) soli (u glavi)* značenja 'biti pametan, biti bistar'.

Značenje frazema **otići (preseliti se) na onaj (drugi) svijet** u značenju 'umrijeti, preminuti' gradi se upravo na antonimnoj sintagmi „ovaj svijet“. Frazemski sinonimi ovoga frazema s antonimnim sastavnicama „ovaj“ i „svijet“ su frazemi *ostaviti (napustiti) ovaj svijet* i *rastati se (oprostiti se) s ovim svijetom* ili *rastati se (oprostiti se) od ovoga svijeta*. Frazemski sinonimi navedenom frazemu su *otići pod crnu zemlju*, *otići Bogu na istinu (račun)*.

Frazem **kad na vrbi rodi grožđe** sa značenjem 'nikad, to se neće nikad dogoditi (desiti)' ima nekoliko sinonimnih: *kad na vrbi zasvrbi, na sveto Nigdarijevo, 30. veljače, u limburgu mjesecu* (MATICA HRVATSKA, 2018).

Frazem **povlačiti po blatu** u značenju 'vrijeđati koga, loše govoriti o kome' ima svoj sinonim – *častiti pogrdama* (HJP, 2018).

U kontekstu nesebične žrtve za domovinu frazem **položiti <svoj> život na oltar domovine** ima nekoliko sinonimskih parnjaka koji se mogu upotrijebiti

i u drugom kontekstu: *proliti (prolijevati) krv <svoju> krv <za koga, za što>, dati/davati <svoj> život <za koga, što>, dati (proliti) <i> zadnju (posljednju) kap krvi <za koga, što>* (Opašić, Gregorović, 2010).

Frazem sinoniman frazemu **staviti / stavljati život (glavu) na kocku** sa značenjem 'izložiti se / izlagati se smrtnoj opasnosti, izložiti / izlagati život opasnosti, riskirati život' je frazem *igrati se glavom/životom*.

Frazem **život (prilike i sl.) nije mazio (ne mazi)** koga značenja 'težak je život *komu*, ima mnogo problema *tko*' sinoniman je frazemu *ne cvjetaju (cvatu) ruže <komu>*.

7. Zaključak

Analizom frazeološke građe prikupljene metodom ekscerpacije iz *Hrvatskog frazeološkog rječnika* i putem mrežnih izvora može se primijetiti kako je frazema s eufemističkim značenjem u odnosu na poredbene frazeme i frazeme koji imaju funkciju pojačavanja značenja vrlo malo. S obzirom na tematiku analizirani frazemi mogu se raspodijeliti u sljedeće kategorije: smrt (6), ponašanje (1), osobine (3), klevete i vrijeđanje (2), život (2), udaljeno mjesto (1), vrijeme (1), ostalo (2). Dakle, najbrojniji su oni frazemi koji se odnose na smrt kao pojavu koja kod ljudi izaziva strah i nelagodu pa jezična zajednica nastoji izbjeći spominjanje te pojave brojnim ublažavajućim izrazima. Na eufemizaciju ljudima nelagodnih pojmova u obliku frazema utječu i kultura, društveni običaji i konvencije. Motiviranost analiziranih frazema s eufemističkim značenjem u najvećem dijelu proizlazi iz metafore (8), dok su ostali frazemi motivirani religijskim vjerovanjima (2), konvencionalnim znanjem (2), asocijacijom (2), stereotipom (1), slikom iz biljnog svijeta (2) i metonimijom (1). Desemantizacija je u većini analiziranih frazema potpuna (11), a pojavljuju se i djelomična (5) i nulta (2). Podrijetlo analiziranih frazema vrlo je teško odrediti, no ispostavlja se da je najveći broj analiziranih frazema internacionalnog podrijetla (5) s obzirom na postojanje semantički bliskih frazema i/ili semantičkih ekvivalenata u drugim jezicima. Za dva frazema ne može se tvrditi, ali se pretpostavlja internacionalno podrijetlo. Nacionalno podrijetlo može se potvrditi u jednom frazemu, a pretpostaviti za pet frazema. S obzirom na postojanje semantičkih ekvivalenata s jednakim sastavnicama za tri se frazema može tvrditi da su prevedena, dok se za dva frazema to može samo pretpostaviti. U analiziranim frazemima nisu pronađeni unutarfrazemski semantički odnosi, već samo odnosi među frazemima. Za sedam frazema

pronađeni su sinonimni frazemi, dok je za jedan frazem pronađen antonimski par.

8. Popis literature

1. Anić, Vladimir. (1998). *Jezik i sloboda*. Zagreb : Matica hrvatska.
2. Fink, Željka (2001). Hvatamo li za bradu *Boga* ili *boga*? O jednom pravopisnom problemu u frazeologiji. *Filologija* 36-37; str. 139-148.
3. Fink, Željka (2009). Komponenta *svijeća* u hrvatskim frazemima (u usporedbi s nekim slavenskim i neslavenskim jezicima). *Suedslavistik-online.de*, 1; str. 165-177.
4. Fink-Arsovski, Željka (2002). *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF press.
5. Gustafsson, Sofie (2007). *The language of death and dying. A corpus of the use of euphemisms in British and American English*. Växjö University.
6. Hrnjak, Anita (2007). Kulinarski elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji. *Raspr. Inst. hrvat. jez. jezikosl.* 33; str. 197-216.
7. Hrnjak, Anita (2017). *Frazeologija u rodnome okviru. Rodni elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji*. Zagreb: Knjigra.
8. Ivanetić, Nada i Utte Karlavaris-Bremer (1999). Onimijski frazemi i konceptualizacija svijeta. *Suvremena lingvistika* 47-48, 1; str. 131-142.
9. Keber, Janez (2011). *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC.
10. Kovačević, Barbara (2012). *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
11. Kovačević, Barbara (2014). Pijan kao majka i pijan kao duga. *Hrvatski jezik* 1, 4; 27-29.

12. Kuna, Branko (2007). Identifikacija eufemizama i njihova tvorba u hrvatskom jeziku. *Fluminensia*, 19, 1; str. 95-113. Matešić, Mihaela (2006). Frazeologija mjesnoga govora Vrbovskoga. *Fluminensia*, 18, 2; str. 37-81.
13. Macan, Željka i Tatjana Vučajnk (2013). Okusi v hvaški, nemški in slovenski frazeologiji. *Phraseologie im interlingualen und interkulturellen Kontakt* [EUROPHRAS 2012 Maribor], (ur. Fabčić, M., Fiedler, S., Szerszunowicz, J.). Mednarodna knjižna zbirka Zora, Band 95). Bielsko-Biala [u.a.]: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, Univ. v. Mariboru, str. 223-239.
14. Mance, Nina i Ivana Trtanj (2010). Noviji razgovorni frazemi. *Jezik* 57, 5; str. 175-184.
15. Menac, Antica (2007). *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
16. Mihaljević, Milica i Barbara Kovačević (2006). Frazemi kroz funkcionalne stilove. *Jezik*, 1 str 6-7.
17. Opašić, Maja i Maja Gregorović (2010). Smrt u hrvatskoj frazeologiji. *Croatica et Slavica Iadertina*, 6, 6; str. 55-72.
18. Pasini, Dinka (2005). Eufemizmi u Anićeve Rječniku. *Fluminensia*, 17, 2; str. 59-66.
19. Turk, Marija, Opašić Maja i Nina Spicijarić-Paškvan (2012). Crno na bijelom: Crna, bijela i siva boja u hrvatskoj, talijanskoj i njemačkoj frazeologiji. *Zbornik Međunarodnoga znanstvenog skupa u spomen na prof. dr. Josipa Jerneja (1909.-2005.)*. Zagreb: Filozofski fakultet.

20. Vasung, Ana (2011). Frazemi sa značenjem 'nikada' u bugarskom, hrvatskom, makedonskom i srpskom jeziku. *Filološke studije* 9, 1; str. 167-178.
21. Vasung, Ana (2014). Adinaton u animalističkoj frazeologiji. *Životinje u frazeološkom ruhu/* Vidović Bolt, Ivana (ur.). - Zagreb: FF press , 2014. 1-8.

Rječnici

1. Anić, Vladimir. (2007) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber. d.o.o.
2. Bagić, Krešimir (2012). *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Fink-Arsovski, Željka i Barbara Kovačević (2017). *Bibliografija hrvatske frazeologije. Frazeobibliografski rječnik*. Zagreb: Knjigra.
4. Fink-Arsovski, Željka i Dalibor Vrgoč (2008). *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.
5. Fink-Arsovski, Željka, Menac, Antica i Radomir Venturin (2014). *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.
6. Šonje, Jure (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža” – Školska knjiga. Zagreb.
7. Weinberger, Helmut (2012). *Kroatisch/Serbisch-Deutsches phraseologisches Wörterbuch angeordnet nach semantischen Gruppen*. Wien: FacultasVerlagsundBuchhandels AG.

Mrežni izvori

1. Cambridge dictionary (2018). Put/lay sth on the line. Preuzeto 19. lipnja s: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/put-lay-sth-on-the-line>

2. CROSBY (2018). O nekim semantičkim odnosima u frazeologiji. Preuzeto 19. lipnja s: <https://www.bib.irb.hr/66054>
3. Fran (2018). Rožica. Preuzeto 20. lipnja s: <https://fran.si/192/janez-keber-frazeoloski-slovar-slovenskega-jezika/4217439/rozica>
4. Hrvatski jezični portal (2018). Častiti. Preuzeto s: http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1tgXxc%3D
5. Matica hrvatska (2018). Vijenac 393: Što se sve događa 30. veljače. Preuzeto s: <http://www.matica.hr/vijenac/393/sto-se-sve-dogaa-30-veljace-3554/>

9. Sažetak i ključne riječi

Tema su ovoga rada hrvatski frazemi s funkcijom eufemizacije. Kako bi se frazemi s eufemističkom slikom i(li) značenjem mogli analizirati prema semantičkom kriteriju, u prvom su dijelu rada iznesene teorijske postavke koje se odnose na frazeme, frazeologiju i eufemizam. U uvodnom se dijelu rada razmatraju osnovna obilježja, struktura, stil, semantika i podrijetlo frazema, osnovne značajke frazeologije kao jezikoslovne discipline te obilježja eufemizma. U drugom dijelu rada semantički je analiziran 21 frazem prikupljen metodom ekscerpacije iz leksikografskih i mrežnih izvora. Semantička analiza obuhvaća značenje frazema, motivaciju, podrijetlo, stupanj desemantizacije i analizu semantičkih odnosa među frazemima. Na samome kraju izveden je zaključak koji se odnosi na provedenu analizu.

Ključne riječi: frazeologija, frazem, eufemizacija, semantička analiza, semantički odnosi među frazemima

Phrases and euphemization

keywords: phrase, phraseology, euphemization, semantic analysis, semantic relations among phrases